

Імплементація ЄСХ та виконання Україною взятих на себе зобов'язань: основні виклики

Статут Ради Європи. Стаття 1

1.Метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами для збереження та втілення в життя ідеалів і принципів, які є їхнім спільним надбанням, а також сприяння їхньому економічному та соціальному прогресу.

Комітет Міністрів Ради Європи на 129 сесії у травні 2019 р. підтвердив важливість соціальних прав на всьому континенті, визнавши, що соціальна справедливість є показником здорової демократії. Там, де соціальні права нехтуються, зв'язок між людьми та обраними представниками руйнується. Ось чому зростаюча нерівність, з якою ми стикаємось сьогодні, є головним викликом для Європи

ЄСХ ратифіковано Україною 21 грудня 2006р.
(підписано 7 травня 1999 р.), вступ в силу з 1.02.2007р.

З **98** пунктів ЄСХ Україна приєдналася до **74+2**.

Не приєдналася:

ст. 2 п.3 "Право на справедливі умови праці",

Ст. 4 п. 1 "Право на справедливую винагороду",

Ст. 12 "Право на соціальне забезпечення« ***(приєдналася до пп. 3 і 4 у 2017 році)***

Ст. 13 "Право на соціальну та медичну допомогу",

Ст. 19 "Право трудящих-мігрантів і членів їхніх сімей на захист і допомогу",

Ст. 25 "Право працівників на захист їхніх прав у разі банкрутства їхнього роботодавця"

Ст. 31 п.3 "Право на житло",

Таблиця ратифікованих положень

European
Social
Charter

Charte
sociale
européenne

Automatic incorporation into domestic law.

Table of accepted provisions

1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	3.1
3.2	3.3	3.4	4.1	4.2	4.3	4.4	4.5	5	6.1	6.2	6.3
6.4	7.1	7.2	7.3	7.4	7.5	7.6	7.7	7.8	7.9	7.10	8.1
8.2	8.3	8.4	8.5	9	10.1	10.2	10.3	10.4	10.5	11.1	11.2
11.3	12.1	12.2	12.3	12.4	13.1	13.2	13.3	13.4	14.1	14.2	15.1
15.2	15.3	16	17.1	17.2	18.1	18.2	18.3	18.4	19.1	19.2	19.3
19.4	19.5	19.6	19.7	19.8	19.9	19.10	19.11	19.12	20	21	22
23	24	25	26.1	26.2	27.1	27.2	27.3	28	29	30	31.1
31.2	31.3							Grey = Accepted provisions			

З метою імплементації ЄСХ було прийнято:

- План заходів щодо виконання положень Європейської соціальної хартії (переглянутої) на 2007-2010 роки (затверджено Розпорядженням КМУ від 26 квітня 2007 року № 237-р)
- ✓ Комитет Верховної Ради України 18 листопада 2009 року заслухав доповіді про стан виконання Рекомендацій парламентських слухань «Про хід виконання в Україні ЄСХ» 2008 року і роботу Кабінету Міністрів України з їх виконання визнав **незадовільною**.
- ✓ У 2010 році КМУ було рекомендовано з метою повної реалізації в Україні положень ЄСХ розробити та подати законодавчі пропозиції щодо ратифікації в цілому Європейської соціальної хартії, Європейського кодексу соціального забезпечення, низки Конвенцій МОП у галузі соціального забезпечення, медичної допомоги, включаючи № 102, а також положення про систему колективних заяв.
- ✓ У 2013 році у рекомендаціях парламентських слухань визнано, що ситуація з реалізацією в Україні положень ЄСХ **залишається складною**.

European
Social
Charter

Charte
sociale
européenne

План заходів щодо забезпечення виконання положень ЄСХ (переглянутої) на 2015-2019 роки (Розпорядження КМУ від 14 травня 2015 р. № 450-р)

...П.22 Опрацювати питання щодо приєднання до [Додаткового протоколу до Європейської соціальної хартії](#) (переглянутої), який передбачає процедуру розгляду колективних скарг

П. 23 Сприяти вивченню міжнародного досвіду з питань виконання положень [Європейської соціальної хартії](#) (переглянутої).

✓ У 2017 р. зміни до Закону України про ратифікацію ЄСХ – приєднання до п.3 та п.4 ст. 12 ЄСХ

✓ ...

Рекомендації учасників слухань у Комітеті ВРУ з питань соціальної політики та праці від 18.12.2013 р. «Про хід виконання в Україні ЄСХ (переглянутої)»:

- звернутися до Верховного Суду України щодо узагальнення судової практики застосування положень ЄСХ при розгляді судами справ з питань соціально-економічних прав людини;
- проаналізувати заключні висновки ЄКСП щодо відповідності ситуації в Україні із забезпеченням соціальних прав людини положенням ЄСХ та визначити конкретні заходи щодо приведення національного законодавства до вимог Хартії;
- щорічно, починаючи з 2014 року, проводити круглі столи щодо виконання вимог Європейської соціальної хартії (переглянутої) за тематичними групами, за якими Україна звітуватиме;
- оприлюднювати заключні висновки ЄКСП щодо виконання Україною норм ЄСХ

European
Social
Charter

Charte
sociale
européenne

Європейський комітет із соціальних прав визнав, що ситуація в Україні (станом на 2013р.):

Відповідає нормам Хартії

19,2% пунктів

Охорона здоров'я, соціальне забезпечення та соціальний захист

за 2 пунктами (18,2%)

Трудові права

5 пунктами (25%)

Діти, сім'я, мігранти

7 пунктами (30,4%)

Не відповідає нормам Хартії

за **13,7% пунктів**

Охорона здоров'я, соціальне забезпечення та соціальний захист

за 1 пунктом (9,1%)

Трудові права

4 пунктами (20%)

Діти, сім'я, мігранти

5 пунктами (21,7%)

За 67,1% ратифікованими положення ЄСХ запитано додаткову інформацію.

Зайнятість, професійне навчання та рівні можливості за жодним із 19 проаналізованих пунктів не надано висновків

У Висновках 2011 р. не прийнято висновків ЄКСП за 7§2, 7§3, 7§5, 7§7, 8§1, 8§2, 8§5, 17§1, 17§2, 27§1, 27§3

Виконання Україною зобов'язань за Європейською соціальною хартією переглянutoю

У 2013 р. тільки за 19% положень ЄСХ Україна виконує взяті зобов'язання, за 67% % положень Уряд не надав достатньої для висновку інформації.

Висновки 2016 р. – з 24 положень:

2 - позитивно
20 - не відповідає
2 - потребують додаткової інформації

Висновки 2017 р. з 11 положень:

1 - позитивний висновок
8 – не відповідає
2 - потребує додаткової інформації

Висновки 2018 р. з 21 положення:

9 - позитивний висновок
10 – не відповідає
2 - потребують додаткової інформації

Висновки 2019 р. – з 23 положень:

7 - позитивно
11 - не відповідає
5 - потребують додаткової інформації

Висновки 2020 – з 18 положень:

2- позитивно
14 – не відповідають
2 - потребують додаткової інформації

Стаття 31 – право на житло.

Висновки ЄКСП

- **П. 1 – сприяння доступу до житла**

2015: Право на житло належного рівня не гарантовано,

2019 : До отримання запитуваної інформації Комітет залишає свій висновок щодо цього.

2015: Не встановлено, що існує достатній нагляд за відповідним житлом,

2019 : До отримання запитуваної інформації Комітет залишає свій висновок щодо цього.

2015: Не встановлено, що органами влади вживаються заходи щодо покращення житлових умов рома

2019 : До отримання запитуваної інформації Комітет приходить до висновку, що ситуація не відповідає ст.31 п.1 на тій підставі, що не встановлено, що вживаються заходи щодо покращення житлових умов рома

- **П.2 – запобігання бездомності та її скорочення з метою її поступової ліквідації**

2015: Правовий захист осіб, які підлягають виселенню, не є достатнім,

2019 : Правовий захист осіб, яким загрожує виселення, не є достатнім.

2015: Не встановлено, що право на притулок адекватно гарантовано,

2019: Не встановлено, що право на притулок адекватно гарантовано.

Ст.31 п. 3 (встановлення на житло цін, доступних для малозабезпечених) - не ратифіковано

Застосування ЄСХ національними судами держав-учасниць

Приклади Польщі

- У постанові від 23 травня 2006 року [4] Вищий адміністративний суд послався на обмежувальне тлумачення поняття «соціальне забезпечення», стимульоване Конвенцією МОП («Мінімальні стандарти») 1952 року про соціальне забезпечення (№ 102), при тлумаченні цього терміну відповідно до Закону про систему соціального забезпечення. Суд підкреслив, що «важливість і популярність вищезгаданої Конвенції зростає, особливо в Європі (...) в країнах, які ратифікували Європейську соціальну хартію (...). Після ратифікації Польщею більшості статей Європейської соціальної хартії (...) наша країна входить до числа тих європейських країн, система соціального забезпечення яких повинна відповідати щонайменше мінімальним стандартам Конвенції МОП 102. (...)
- У рішенні від 1 жовтня 2009 року [5], Вищий адміністративний суд посилався на статтю 13 ЄСХ при тлумаченні регулювання пенсій, що надаються як виняток для особливо вразливих осіб у разі недотримання стандартних вимог законодавства про пенсії з Фонду соціального страхування. Суд підкреслив, що «Хартія визначає зобов'язання держави щодо соціального забезпечення. Польща після ратифікації ЄСХ, взяла на себе зобов'язання гарантувати, що кожній людині, яка не має достатньої кількості ресурсів і не може надати їх з інших джерел, особливо зі встановленої законом системи соціального забезпечення, повинна надаватися допомога. (...)

Станом на вересень 2020 р. посилання на Європейську соціальну хартію є в 165 постановах (включаючи 19 постанов Вищого адміністративного суду).

Посилання на тлумачення Хартії, зроблені Європейським комітетом з соціальних прав.

Практика застосування ЄСХ Іспанією

Іспанський суд з питань праці скасував національне законодавство, що дозволяє звільняти працівників протягом випробувального терміну без попередження та компенсації, аргументувавши своє рішення посиланням на рішенням ЄКСП за заявою No 65/2011 (GENOP-DEI та ADEDY проти Греції). Вищі регіональні суди Іспанії визнали, що тлумачення ЄКСП Соціальної хартії можуть допомогти іспанській судовій системі ухвалювати свої рішення

(High Court of Justice of the Canaries (Las Palmas, Gran Canaria), Chamber for Social and Labour Matters, Judgment 30/2016 of 28 January 2016, App. 581/2015; Judgment 252/2016 of 30 March 2016, App. 989/2015; Judgment 342/2016 of 18 April 2016, App. 110/2016)

Судова практика щодо застосування ЄСХ переглянутої

- *посилання на конкретні ратифіковані статті/пункти Хартії, на принципи частини 1 Хартії*
- *ЄСХ згадується серед переліку міжнародно-правових документів, які передбачають відповідні права: МПЕСКП, ЗДПЛ тощо*
- *посилання на конкретні пункти та статті ЄСХ, які Україна не ратифікувала*
- *посилання на конкретні пункти частини 1 ЄСХ, що містить принципи, у випадках ратифікації Україною відповідної статті Хартії*
- *взагалі відсутні посилання на практику, правові позиції та тлумачення ЄКСП того чи іншого положення ЄСХ*

Постанова Верховного суду від 06 серпня 2019 року (справа №433/172/16-а) щодо визнання протиправною бездіяльність відповідача щодо невиплати пенсії особі, через проведення АТО, а також через вік та поганий стан здоров'я не може виїхати за межі міста Луганська,

Постанова ВС від 30 січня 2020 р. (справа №489/5194/16-а) щодо перерахунку та поновлення пенсійних виплат,

Постанова ВС від 31 березня 2020 р. (справа №826/14837/16) щодо призначення та виплати пенсії особі, які проживає за кордоном.

... **Європейська соціальна хартія** (переглянута) від 03 травня 1996 року, ратифікована Законом України від..., яка набрала чинності з 01 лютого 2007 року (далі - Хартія), визначає, що кожна особа похилого віку має право на соціальний захист (**пункт 23 частини I**). Ратифікувавши Хартію, Україна взяла на себе міжнародне зобов'язання запроваджувати усіма відповідними засобами досягнення умов, за яких можуть ефективно здійснюватися права та принципи, що закріплені у частині I Хартії.

Отже, право особи на отримання пенсії як складова частина права на соціальний захист є її конституційним правом, яке гарантується міжнародними зобов'язаннями України.

Постанова ВС від 25 березня 2020 р. (справа 752/18396/16-а) щодо призначення пенсії

...Підпунктами 4,23 частини першої **Європейської соціальної хартії** від 03.05.1996, ратифікованої Законом України від 14.09.2006 № 137-VI «Про ратифікацію Європейської соціальної хартії (переглянутої)» визначено, що всі працівники мають право на справедливий

Добропільський міськрайонний суд Донецької області рішення від 7 травня 2008 року № 2-1079/2008

...Принципи соціальної держави втілено також у ратифікованих Україною міжнародних актах: Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права 1966 року, **Європейській соціальній хартії (переглянутій) 1996 року**, Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року, та рішеннях Європейського суду з прав людини. Зокрема, згідно **зі статтею 12** Європейської соціальної хартії (переглянутої) 1996 року **держава зобов'язана** підтримувати функціонування системи соціального забезпечення, її задовільний рівень, докладати зусиль для її поступового посилення тощо".

Ухвала Колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 15 червня 2017 року у справі про встановлення факту порушення частини другої ст. 40 КЗпПУ, частини 1 ст. 42 КЗпПУ при звільненні, встановлення факту порушення статті 4 Конвенції Міжнародної організації праці № 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця 1982 року, **порушення статті 1 частини II Європейської соціальної хартії від 03 травня 1996 року**, поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу та моральної шкоди (у допуску до провадження відмовлено)

Болехівський міський суд Івано-Франківської області 07 грудня 2010 року стосовно відмови у перерахунку та виплаті щомісячної соціальної допомоги, як «Дитині війни» у розмірах встановлених Законом України «Про соціальний захист дітей війни» неправомірними, зобов'язати нарахувати та виплатити їй щомісячну соціальну державну допомогу, відповідно до вище зазначеного Закону за період з 01 січня 2007 року по 31.10. 2010 року

...Керуючись положеннями ст. 12 Європейської соціальної хартії (переглянутої) 1996 року, ст.ст.19,22,46 Конституції України, Рішення Європейського суду з прав людини у справі Yvonne van Duyn v. Home Office (Case 41/74 van Duyn v. Home Office), п. 1 ст. 17 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського Суду з прав людини», ст.ст. 1,6,7 Закону України «Про соціальний захист дітей війни», Рішенням Конституційного Суду України N 8-рп/2005 від 11 жовтня 2005 року, рішення Конституційного Суду України за №10-рп/2008 від 22.05.2008 року, Закону України «Про Державний бюджет України на 2010 рік, Закону України «Про пенсійне забезпечення», ст.28 Закону України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», , постанови Кабінету Міністрів України «Про забезпечення виконання функцій з призначення і виплати пенсій органами Пенсійного фонду» № 497 від 11.04.2000 року

Ухвала Колегії суддів Судової палати у цивільних справах Верховного Суду України від 15 червня 2017 року у справі про встановлення факту порушення частини другої ст. 40 КЗпПУ, частини 1 ст. 42 КЗпПУ при звільненні, встановлення факту порушення статті 4 Конвенції Міжнародної організації праці № 158 про припинення трудових відносин з ініціативи роботодавця 1982 року, порушення **статті 1 частини II Європейської соціальної хартії** від 03 травня 1996 року, поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу та моральної шкоди (у допуску до провадження відмовлено).

Рішення КСУ від 22 травня 2018 року у справі за конституційним поданням 49 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) пункту 12 розділу I Закону України "Про внесення змін та визнання такими, що втратили чинність, деяких законодавчих актів України" від 28 грудня 2014 року № 76-VIII стосовно скасовано існуючі права і свободи людини і громадянина, а в інших - звужено їх зміст та обсяг

Відповідно до [Європейської соціальної хартії \(переглянутої\)](#) 1996 року з метою забезпечення ефективного здійснення права на соціальне забезпечення сторони зобов'язуються докладати зусиль для поступового піднесення системи соціального забезпечення на більш високий рівень (пункт 3 статті 12); з метою забезпечення ефективного здійснення права на захист від бідності та соціального відчуження сторони зобов'язуються: у рамках загального та узгодженого підходу вживати заходів для сприяння особам, що живуть або можуть опинитися в ситуації соціального відчуження або бідності, а також членам їхніх сімей в ефективному доступі, зокрема, до роботи, житла, професійної підготовки, освіти, культури і соціальної та медичної допомоги; переглядати ці заходи з метою їх адаптації у разі необхідності (стаття 30).

Ухвала Вищого адміністративного суду України про визнання протиправною бездіяльності, зобов'язання надати статус учасника бойових дій та видати посвідчення учасника бойових дій, справа №2а-7265/09/1570 від 3.08.2010 р.

- ***Оцінка позиції касатора***

Стосовно посилань касатора в обґрунтування своєї позиції на положення статті 12 Європейської соціальної хартії (переглянутої), прийнятої..., колегія суддів зазначає, що зазначеним Законом Європейську соціальну хартію ратифіковано із заявами, зокрема до переліку ратифікованих пунктів і статей Хартії статтю 12 останньої не віднесено у зв'язку з чим держава Україна міжнародних зобов'язань за цією статтею не має і дана стаття не підлягає застосуванню в даній справі.

Основні проблеми імплементації Європейської соціальної хартії Україною

- Незважаючи на збільшення кількості посилань на ЄСХ, цей документ все ще залишається поза увагою як джерело права.
- Надані ЄКСП рекомендації не виконуються, національне трудове й соціальне законодавство не відповідає вимогам ЄСХ та у цілому потребує реформування.
- Практика Європейського комітету з соціальних прав не застосовується в Україні взагалі. Її аналіз та застосування сприятиме покращенню ситуації з захистом соціальних прав в Україні в цілому.
- Необхідним є переклад рекомендацій, висновків, рішень ЄКСП українською мовою.
- Необхідними є розробка та впровадження навчальних курсів, тренінгів, проведення освітніх заходів з питань ЄСХ та практики ЄКСП.